

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 19.12.2017 • Kabul Tarihi / Accepted:16.01.2018

SSCB Tehlikesi Karşısında, CHP Hükümetlerinin Karşı Propaganda Aracı Olarak Sansür Faaliyetleri (1945-1950)

Melih DUMAN

Doktora Öğrencisi

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Tarih Bölümü

ORCID: 0000-0001-6861-615X

Mail adresi: melihduman1@gmail.com

Öz

Bu çalışma 1945-1950 yılları arasında Cumhuriyet Halk Partisi Hükümetlerinin gerçekleştirdiği karşı propaganda örneği açısından sansür faaliyetlerinin değerlendirilmesini ele almaktadır. II. Dünya Savaşı ertesinde Sovyet Sosyalist Cumhuriyet Birliği'nden (SSCB) algıladığı tehdit üzerine, Türkiye'nin dış politikasında Savaş dönemi uygulamalarına son verilerek değişikliğe gidilmiştir. Türkiye'nin değişen dış politikası doğrultusunda, iki yönde propaganda izlediği görülmüştür; bunlardan ilki ülke içerisinde izlediği Milli Birlik Propagandasıdır. İkincisi ise yurt dışında, Sovyetlere karşı Batılı ülkelerin desteğini almak üzere gerçekleştirdiği tanıtıcı propagandadır. Çalışmamızın kapsamı, birinci konu dahilinde; tehlikeli olarak algılanan yabancı propaganda faaliyetlerine karşı kamuoyunu korumak üzere CHP Hükümetleri tarafından uygulanan sansür faaliyetlerini irdelemek ve dönemin dış politikası içerisinde değerlendirmektir.

Anahtar kelimeler; Sansür, Propaganda, SSCB, CHP

Censorship Activities of Turkish Republic Party Against the Threat of Soviet Union (1945-1950)

Abstract

This study analyzes the period between 1945-1950 for what Public Party of Republic does in terms of censorship activities as propaganda example. When II. World War is over, Turkey changed its politics of war period after it saw a threat from Soviet Union. In this direction, Turkey started to have two sided politics; the first one was the politics which practiced domestically National Unity Propaganda. The other politics was for getting support of Western Bloc against Soviet Union. Purpose of study, in the context of first politics; is examining the censorship to protect public opinion against hazardous foreign propaganda and to analyze it in the context of foreign policy.

Key Words: *Censorship, Propaganda, USSR, Public Party of Republic*

GİRİŞ

Demokratik veya demokratik olmayan her devlet yapısında, devletin sürdürülebilirliği için karar vericilerin iradesiyle halk iradesinin tam bir mutabakat vücuda getirmesi gerekmektedir.¹ Toplumların tam olarak homojen olmaması; toplum içerisinde anlaşmazlıklar meydana getirmekte ve bunun sonucunda da genellikle otoriteye taraftar ve muhalif olanlar olarak iki uç ortaya çıkmakta², bu durum ise iktidarların kamuoyuyla mutabakat içerisinde olmaları sorununu gündeme taşımaktadır. Bu doğrultuda Çalışmamız kapsamında incelenecek olan sansür faaliyetleri, Türkiye tarihinin 1945-1950 yılları arasında izlediği dış politikanın doğal bir uzantısıdır. Toplumsal mutabakatı parçalayacak olan dış tehlike karşısında kamuoyunu, yekpare olarak bir arada tutmak üzere sansür uygulamalarına gidilmiştir. II. Dünya Savaşı sonrasında dünyada ve Türkiye’de meydana gelen bir takım makro değişimler, kendisini Türk dış politikasının 1945’ten sonra geçirdiği evrede göstermiştir. II. Dünya Savaşı’nın bitmesinin hemen ertesinde başlayan sıcak diplomatik çatışma veya daha çok bilinen adıyla ‘Soğuk Savaş’, Sovyet Rusya’nın Türkiye’den Boğazlar’da üs ve Kars-Ardahan toprak talepleri neticesinde, Türk siyasi hayatında önemli değişimleri başlattığı bir safha olmuştur. II. Dünya Savaşı sonrasında başlayan ve 1950 yılına kadar süren dönemde Türkiye’nin uyguladığı dahili ve harici propaganda ise bu dönemde izlediği dış politikasının doğal bir uzantısıdır.

CHP Hükümetleri, II. Dünya Savaşı sonrası, Sovyet Rusya’dan algıladığı tehdit karşısında gerek dışarıdan gerekse Sovyet Rusya’nın içerideki uzantıları ile Türkiye’nin milli bütünlüğüne ve bağımsızlığına; tarihsel Sovyet arzularının zarar vereceğini düşünmüştür. Bu durumun doğal neticesi olarak Türk dış politikasında köklü bir değişiklik meydana gelmiştir. II. Dünya Savaşı boyunca sürdürülen ‘denge’ politikası, Sovyet tehdidi ile birlikte, yerini açık ‘dost düşman’ tanımlamasına bırakmıştır. II. Dünya Savaşı’nın sonra ermesiyle birlikte dış politikada yaşanan gelişmeler ışığında, Ruslara karşı sürdürülen temkinlilik politikasının yerini ‘düşman’ algısı alırken, Batının ise tarihsel süreçte müttefik olarak görülen yapısı, kuvvetlenmiştir. 1945-1950 yılları arasında son kez iktidar olan Cumhuriyet Halk Partisi Hükümetleri döneminde, Sovyetlerin Türkiye’ye yönelik girişeceği tehdide karşı koyabilmek ve bu doğrultuda halkın desteğini almak üzere propaganda yapılmıştır.

Propagandanın en önemli araçlarından olan yazılı, görsel, işitsel propaganda vasıtaları dışında bir başka etkili propaganda aracı ise Louis Althusser’in hem Devletin İdeolojik Aygıtı hem de Devlet’in Baskın Aygıtı olarak kabul ettiği hukuksal araçlardır. Althusser’e göre Baskı Aygıtları zor kullanarak İdeolojik

¹ Nermin Abadan, **Halk Efkârı, Mefhumu ve Tasir Sahaları**, Yeni Matbaa, Ankara, 1956, s.IX.

² Edward Hallet Carr, **Tarih Nedir**, İletişim Yayınları, İstanbul 1991, s. 63.

Aygitlar ise ideoloji kullanarak işlemektedir.³ Bu durumun kesişimden yer alan ‘hukuk aygıtı’ ise ideolojik bir zorlamaya sahiptir. Hukuk uygulamaları genel yargılamayı içine alacak şekilde geniş kapsamlıdır. Devletin veyahut ta İktidarın hukuktan ideolojik olarak yararlandığı belki de en önemli alan dış ve iç politikası doğrultusunda kullandığı sansür faaliyetleridir. Latince bir asla sahip olan sansür sözcüğü, daha çok yasaklamak manasında kullanılsa da her türlü yayının, eserin devlet eliyle denetlenmesi demektir.⁴ Her ne kadar sansür kavramı, daha çok kamuoyu oluşturmak üzere, basına özellikle gazetelere yönelikse de gazeteler dışında; kitap, sinema, radyo gibi alanları kapsayan bir karşı propaganda aracıdır. Sansür faaliyeti kitle iletişim araçları içerisinde olmayıp devletin, kendisine karşı yürütülen propagandaya karşı ve sınırları içerisinde kemikleştirmek istediği, ulusal dürtüleri pekiştirmek amacıyla kullandığı başka bir tür engelleyici propaganda faaliyetidir. Sansür faaliyeti, devletin kaygılarını yansıttığından dolayı direkt olarak İktidarın korku ve beklentilerine dair düşüncelerini bize vermektedir. Türkiye’de CHP İktidarı döneminde, 1945-1950 yılları arasında gerçekleştirilen sansür faaliyetleri sinemadan, kitaplara, kitaplardan gazete ve dergilere kadar geniş bir alanı kapsamaktadır. CHP İktidarının dış politikaya dair görüş ve endişelerini direkt olarak yansıtmamasından ötürü, bu dönemde matbu sansür faaliyetinin çok daha önemli görüldüğü ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple yapılan değerlendirmede, matbu alanda kaydedilen sansür faaliyetleri öne çıkmaktadır.

SSCB MENŞEİLİ SANSÜR FAALİYETLERİ

Ülke içerisinde Sovyet propagandası olduğu düşünülen yayınlar ve yayıncıları hakkında çeşitli yöntemlerle engellemeye gidilirken, yurt dışından direkt olarak Türkiye’nin milli birliğini, ülke bütünlüğünü sarsmaya yönelik matbuat dikkatle takip edilerek engellenmiştir. 18 Ocak 1946 tarihinde, Irak Propaganda Genel Müdürlüğü tarafından neşredilip Türkiye’nin Bağdat Büyükelçiliği kanalıyla, Türkiye’ye gelen “Faysalın Hayatı” adlı Arapça kitabın Basın Yayın Genel Müdürlüğü tarafından değerlendirilmesi, yurt dışından gelen eserlerin nasıl bir prosedüre tabii tutulduklarını bize göstermektedir. İki uzmana incelettirilen eser, özet haline getirilerek Türkiye’nin, kırmızıçizgileri doğrultusunda raporlaştırılmıştır. Aynı ayrı iki uzman tarafından kaleme alınan rapor, bilgilendirmek amacıyla Genel Müdür tarafından Başbakanlık’a iletilmiştir. Gerçekleşen tüm değerlendirmelerden sonra ise ilgili yayının yasaklanmasına Bakanlar Kurulu’nda karar verilmiştir.⁵

³Louis Althusser, **İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları**, , çev. Yusuf Alp, Mahmut Özışık, İletişim Yayınları, Ekim 1994, s. 33-34.

⁴ Deniz Güner, **Sansür ve İktidar Cumhuriyet Dönemi Tehdit Algıları**, Yeditepe Yayınevi, Aralık 2015, s. 15.

⁵ BCA, Fon No: 30 10 0 0 Yer Numarası: Kutu No: 259 Dosya Gömleği No: 747 Sıra No: 47 Dosya Numarası 436

Bakanlar Kurulu kararı ile yasaklanan komünizm kökenli yayınlara baktığımızda sansür uygulamasının pek çok farklı ülkeyi ve dili kapsadığı görülür. Sansüre uğrayan eserlerin ağırlıklı olarak kitap, dergi ve gazete olduğu görülmüştür. Sovyet yayınlarının kaçak yollarla, ülkeye girmesi uygulaması yaygınken bazı zamanlarda bu türde yayınlar direkt olarak Halkevlerine gönderilmişlerdir. Özellikle II. Dünya Savaşı esnasında Mihver ve Müttefik devletlerin propaganda araçlarına dönüştürmek istedikleri, Halkevleri sürekli bir biçimde propaganda yayınlara karşı uyarılmıştır. II. Dünya Savaşı sonrasında ise Halkevleri bu kez Sovyet yayınları için cazibe merkezi haline gelmiştir.

CHP Genel Sekreterliğinin 1945 yılında Halkevlerine gönderdiği yazıda, Genel Sekreterliğin haberi olmadan, yabancı memleketlerden gelen gazete, dergi ve risalelerin, kitaplık ve okuma salonlarına konulmayarak doğruca, Genel Sekreterliğe gönderilmesini istemiştir. 1946 Mart ve Nisan aylarında İzmir Halkevleri'ne gönderilen, Sofya menşei 5, 6, 7, 8 ve 9 sayılı, İstihbarat ve Güzel Sanatlar Bakanlığı Basın Müdürlüğü, Harici İstihbar –Balkanlar Şubesi'since Enformatik amaçlı hazırlanan Bulgaristan'daki durumu bildiren haber bültenleri, Genel Sekreterliğe bildirilmiştir. Bültenler dışında, İngilizce Free Bulgaria, La Bulgarie Nouvelle gazeteleri de Genel Sekreterlikçe tetkik edilmek üzere Basın Yayın Genel Müdürlüğüne gönderilmiş, dışarıdan gelen yayınlara Genel Müdürlüğün ilgilenmesi istenmiş⁶ ve alınan karar neticesinde yasaklanmıştır.⁷

22 Temmuz 1946'da Van'da temin edilen “...Azeri dilile yazılı ve Azerbaycan'da müntezir (Azad Millet) ve (Azerbaycan) adlı Gazeteler üzerinde Dışişleri Bakanlığı ve Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü ile Bakanlığımızca müştereken yapılan incelemede: Bu gazetelerin Sovyet âmaline hizmet ettikleri, Bolşevik propağandası yaptıkları ve İran'da da tamamen komünist idaresi teessüsüne hadim neşriyatta bulunmalarından yurdumuza sokulmamaları” Emniyet Genel Müdürlüğü'nden talep edilmiştir. Sovyetlerin Azerbaycan'da Mahabad Kürt Cumhuriyeti ve Özerk Azerbaycan'ı kurdukları bir esnada⁸ Azerice ve Azeri gazetelerinin Sovyetler lehine hizmet etmeleri dolayısıyla, Türkiye'nin dış politikası açısından kabul edilmez görülmüştür.⁹ Azerbaycan ile ilgili tutumun 1947'de de sürdüğü görülmektedir. Murtaza Nizamettin Tebrizli tarafından yazılan ve 1946 yılında İstanbul'da Gün Basımevinde basılan “Bugünkü Azerbaycan Davası Esas ve sebepleri” adlı kitabın dağıtılması, 3 Ocak 1947'de yasaklanmıştır.¹⁰ 1947 yılında Bakanlar Kurulu kararınca yayını engellenen bir

⁶ BCA, Fon Kodu: 490100 Kutu No: 1294 Dosya Gömleği No: 299 Sıra No: 1 Dosya Numarası 8. Büro

⁷ BCA, Fon Kodu: 31 18 1 2 Kutu No: 112 Dosya Gömleği No: 78 Sıra No: 8 Dosya Numarası 52-54

⁸ Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasî Tarihi 1914 - 1995**, Alkım Yayınevi, 11. Baskı, s. 424-426.

⁹ BCA, Fon Kodu: 310000 Kutu No: 87 Dosya Gömleği No: 573 Sıra No: 5 Dosya Numarası 86

¹⁰ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 112 Dosya Gömleği No: 85 Sıra No: 4 Dosya Numarası 52-55

başka eserin Almancadan çeviri olduğu görülmüştür. Emin Türkeliçin tarafından çevrilen ‘Altın Zincir-Sanat Tarihi’ adlı kitap, Zararlı Eserler Komisyonu’na, komünizmi desteklediğinden dolayı zararlı görülmüş ve oy birliği neticesinde kitap yasaklanmıştır. Kitabın yasaklanma sebebi olarak ‘sınıf mücadelelerini övmesi ve komünizmi desteklemesi’ gösterilmiştir. Kitabın inceleyen kurumun Basın Yayın Genel Müdürlüğü dışına bir komisyon olması, dikkat çekicidir. 19 Şubat 1947 tarihinde İçişleri ve Eğitim Bakanlıklarıyla Genelkurmay Başkanlığı ve Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü’nün temsilcilerinden müteşekkil bir komisyon toplanmıştır. Komisyon oy birliği ile “*sınıf mücadelelerinin methini yaptığı ve işçi egemenliğine dayanan bir rejime taraftar olduğu ve böylelikle komünizmi desteklediği anlaşılan bu kitabın zararlı olduğuna karar verildi*” ibaresiyle neticeye varmıştır. Fakat kitap hakkında bir karar çıkmaması üzerine komisyon üyeleri Başbakanlık katına yasaklama kararı alınması için yazı yazmışlardır.¹¹

23 Haziran 1947 yılında Basın Yayın Genel Müdürü Nedim Veysel İlkin, Başbakanlığa gönderdiği yazıda, gerek kendi kurumu gerekse İçişleri Bakanlığı tarafından yapılan inceleme sonunda ‘ZariyVostoka’ adlı Rus gazetesiyle ‘Bulletin’ adındaki Yugoslav dergisinin zararlı mahiyette olduklarını bu sebeple Bakanlar Kurulu kararı ile ülke içerisine sokulmasının yasak edilmesine karar verilmesi istenmiştir. İçişleri Bakanlığı tarafından incelenen İngilizce Bulletin adlı dergi, İstanbul Türk Talebe birliği adresine gönderilmiş, fakat Sıkı Yönetim Komutanlığı tarafından sahiplerine verilmeyerek postaneden alınmıştır. Derginin içeriğinde yer alan yazılar ise şu şekildedir:

- 1- Yugoslavyahalkçı umumi meclisinin aleni mitingi.
- 2- Köylerde halkçı gençlik teşkilatının ıslahı.
- 3- Şamoka-Seray Bosna gençlik demiryolunun inşası.
- 4- Yugoslavya beden terbiyesi birliğinin ilk kongresi.
- 5- İhtilalcigenç işçilerin bir konferansı.
- 6- Zenica kazası gençlik taburlarını teşkil ediyor.

İçişleri Bakanlığı tarafından yapılan değerlendirme neticesinde, yazıların “*tamamiyle komünist rejimine uygun ve Tito idaresine taraflı mahiyette olduğu anlaşılmıştır.*” Bakanlıkça değerlendirilen Rusça yazılmış olan ‘ZariyVostoka’ “*Bütün dünya işçileri, birleşiniz*” ibaresinin konulmuş olmasından ötürü gazetenin ülke hudutları içerisine sokulmasının yasak edilmesi ve mevcutlarının toplattırılması Bakanları Kurulunca talep edilmiştir. Basın Yayın Genel Müdürlüğü’nün değerlendirmesinde ise, ‘şarkın şafağı’ manasına geldiği belirtilen ‘ZariyVostoka’nın Gürcüstan Komünist Partisi Merkez ve Tiflis Komitelerinin gündelik organı olduğu kaydedilmiştir. Gönderilen 21 Şubat 1947 tarihli gazetede yer alan makaleler şu şekildedir; ‘*Sosyalizm yarışının bayrağı*

¹¹ BCA, Fon Kodu: 301000 Kutu No: 88 Dosya Gömleği No: 577 Sıra No: 3 Dosya Numarası 86

altında Sovyet vatanının yeni başarılarına doğru ("Pravda"nın başyazısı)', 'Sovyetler Birliği yüksek konseyinin oturumları', 'Büyük Ekim ihtilâlini lâyıkincakarşılıyalım', 'Türkmenistan, Kazahıstan ve Estonya Sovyet Sosyalist Cumhuriyetlerinin Yüksek Konseyilerine yapılan seçimler hakkında merkezî seçim komisyonlarının yayınladıkları tebliğler', 'Parti hayatından: Parti konuları üzerine, kayıt defteri ve insanlar, büyük işler dışında, ilk safta çarpışan komünistler', 'Lenin İle Stalin'in hal tercümeleleri, Marksizm ve Leninizme dair bilgilerin en zengin birer kaynağıdır', 'Güvenlik Konseyinde', 'Yeni Stahanofçılık usullerini istihsalde geniş ölçüde tatbik edelim', 'İlkbahar Ekimini zamanında ve mükemmel bir şekilde icra edelim', 'Bir grev tarihinden'.

Basın Yayın Genel Müdürlüğü tarafından yapılan değerlendirmeye göre, "Bütün makaleleri komünist propagandası ruhunda kaleme alınmış bulunan bu gazete, diğer Sovyet basın organları gibi muzır ve memlekette yayılması" sakıncalı bulunmuştur. 'Bulletin' dergisinin değerlendirilmesinde ise derginin Yugoslavya rejimini popülarize etmek amacıyla basılmış olduğu ve bu sebeple de bültenin yurda sokulmamasının gerekli olduğu ifade edilmiştir.¹²

1948 yılından itibaren ise Sovyet Rusya'nın güdümünde olan ülkelerden gelen ve komünizm, işçi, emek konularında yayınlanan pek çok yayının yasaklandığı görülmüştür. 1947 ile kıyaslandığında 1948 ve sonrasının sansür uygulamalarında nicelik açısından önde olduğu görülür. Bu durum ise 1948'den itibaren Türkiye'ye yönelen Sovyet propagandasının arttığını göstermektedir. 1948 yılı itibariyle sansüre uğrayan yayınlar, türleri, dilleri ve yayınlayanalar, Tablo 1'de görüldüğü gibi gerçekleşmiştir.

Tablo 1: Sansürlenlen Yayınlar

Adı	Türü	Yayınlayan Yer	Dili	Ülkesi	Tarih
İşçinin Yolu Şaşmaz ¹³	Dergi		Türkçe	Kıbrıs	1948
Emekçi	Gazete		Türkçe	Kıbrıs	1948
Devamlı bir sulh için –Bir Halk Cumhuriyeti için ¹⁴	Gazete		Çeşitli	Belgrad	1948
	Gazete, Dergi	Yugoslavya Millî gençlik konseyi ve teşkilatıylaPrağBeynelmillel Talebe Cemiyeti Yayınları ¹⁵			1948

¹²BCA, Fon No:30 10 0 0 Yer Numarası: Kutu No: 88 Dosya Gömleği No: 578 Sıra No: 11

¹³BCA, Fon Kodu: 301812 Kutu No: 117 Dosya Gömleği No: 51 Sıra No: 5 Dosya Numarası 52-68

¹⁴BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 117 Dosya Gömleği No: 50 Sıra No: 2 Dosya Numarası 52-81

¹⁵BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 117 Dosya Gömleği No: 51 Sıra No: 17 Dosya Numarası 52-76

Halk Gençliği ¹⁶	Gazete			Sofya	1948
Ogonek (Kıvılcım) ¹⁷	Gazete		Rusça	Moskova	1948
LesLettresFrançaises ¹⁸	Dergi		Fransızca	Fransa	1948
Bulgaristan Cumhuriyeti ile Federal Milli Yugoslavya Cumhuriyetinin Dostluk anlaşması ¹⁹	Gazete,Dergi ve Broşür		Bulgarca	Sofya	1948
Gazete ²⁰	Gazete,Dergi ve Broşür		Bulgarca	Sofya	1948
Vatan Cephesi ²¹	Gazete,Dergi ve Broşür		Bulgarca	Sofya	1948
Milli Gençlik ²²	Gazete,Dergi ve Broşür		Bulgarca	Sofya	1948
Bulgaristan Vatan Cephesinin ikinci kongresi ²³	Gazete,Dergi ve Broşür		Bulgarca	Sofya	1948
Milli Savaş ²⁴	Gazete,Dergi ve Broşür		Bulgarca	Sofya	1948
Milli Kadın gazetesi ²⁵	Gazete, Dergi ve Broşür		Bulgarca	Sofya	1948
Rençber gazetesi ²⁶	Gazete, Dergi ve Broşür		Bulgarca	Sofya	1948
Trud ²⁷	Gazete, Dergi ve Broşür		Bulgarca	Sofya	1948
Yeni Işık ²⁸	Gazete, Dergi ve Broşür		Türkçe	Sofya	1948

¹⁶ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 117 Dosya Gömleği No: 50 Sıra No: 3 Dosya Numarası 52-65

¹⁷ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 117 Dosya Gömleği No: 51 Sıra No: 4 Dosya Numarası 52-73

¹⁸ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 117 Dosya Gömleği No: 52 Sıra No: 5 Dosya Numarası 52-89

¹⁹ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 117 Dosya Gömleği No: 57 Sıra No: 17 Dosya Numarası 52-61

²⁰ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 117 Dosya Gömleği No: 57 Sıra No: 17 Dosya Numarası 52-61

²¹ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 117 Dosya Gömleği No: 57 Sıra No: 17 Dosya Numarası 52-61

²² BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 117 Dosya Gömleği No: 57 Sıra No: 17 Dosya Numarası 52-61

²³ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 117 Dosya Gömleği No: 57 Sıra No: 17 Dosya Numarası 52-61

²⁴ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 117 Dosya Gömleği No: 57 Sıra No: 17 Dosya Numarası 52-61

²⁵ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 117 Dosya Gömleği No: 57 Sıra No: 17 Dosya Numarası 52-61

²⁶ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 117 Dosya Gömleği No: 57 Sıra No: 17 Dosya Numarası 52-61

²⁷ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 117 Dosya Gömleği No: 57 Sıra No: 17 Dosya Numarası 52-61

²⁸ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 117 Dosya Gömleği No: 57 Sıra No: 17 Dosya Numarası 52-61

Amele-İşçi ²⁹	Gazete, Dergi ve Broşür		Rumca	Sofya	1948
Delokat ³⁰	Gazete, Dergi ve Broşür		Rumca	Sofya	1948
TribunaSionisttička ³¹	Gazete, Dergi ve Broşür		Bulgarca	Sofya	1948
Vatan cephesi – OteçestvenFron ³²	Gazete			Bulgaristan	1948
ZamedelskoZneme ³³	Gazete			Bulgaristan	1948
Müşahedatı Firusyetüs sofyetiye ³⁴	Kitap	Antakya ve Şark Mintukası Patriği Aliksandiros	Arapça		1948
Müvelt Nep ³⁵	Gazete		Macarca	Macaristan	1948
Kooperativen Front	Gazete			Bulgaristan	1949
O Ceskoslovenske Zahranicni Politice ³⁶	Kitap		Çekçe		1949
Deziniz Vsesvazove Komunisticke Stavy ³⁷	Kitap		Çekçe		1949
Sovyet Haberler Servisi ³⁸	Gazete	Suriye ve Lübnan Komünist Merkezleri			1949
Sovyet Ermenistan ³⁹	Dergi		Ermenice	Erivan	1949
1920-1945 Sovyet Ermenistan ⁴⁰	Albüm	Ermeni MilliCephesi	Ermenice, Fransızca	Fransa	1949
Glas Na Bulgarita ⁴¹	Gazete			Yugoslavya	1949
L.'Humanité ⁴²	Gazete			Paris	1949

²⁹ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 117 Dosya Gömleği No: 57 Sıra No: 17 Dosya Numarası 52-61

³⁰ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 117 Dosya Gömleği No: 57 Sıra No: 17 Dosya Numarası 52-61

³¹ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 117 Dosya Gömleği No: 57 Sıra No: 17 Dosya Numarası 52-61

³² BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 117 Dosya Gömleği No: 64 Sıra No: 8 Dosya Numarası 52-86

³³ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 117 Dosya Gömleği No: 64 Sıra No: 8 Dosya Numarası 52-86

³⁴ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 117 Dosya Gömleği No: 51 Sıra No: 16 Dosya Numarası 52-75

³⁵ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 117 Dosya Gömleği No: 75 Sıra No: 19 Dosya Numarası 52-84

³⁶ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 118 Dosya Gömleği No: 98 Sıra No: 19 Dosya Numarası: 52-105

³⁷ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 118 Dosya Gömleği No: 98 Sıra No: 19 Dosya Numarası: 52-105

³⁸ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 118 Dosya Gömleği No: 100 Sıra No: 12 Dosya Numarası 52-107

³⁹ BCA, Fon No:30 1812 Yer Numarası: Kutu No: 118 Dosya Gömleği No: 100 Sıra No: 18

⁴⁰ BCA, Fon No:30 1812 Yer Numarası: Kutu No: 118 Dosya Gömleği No: 100 Sıra No: 18

⁴¹ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 119 Dosya Gömleği No: 32 Sıra No: 8

⁴² BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 119 Dosya Gömleği No: 32 Sıra No: 14 Dosya Numarası: 52-114

Türkiye Gençliğine Çağrı ⁴³	Beyanname			İsviçre	1949
La Roumanie Nouvelle ⁴⁴	Gazete			Bükreş	1949
Kalendarz Pizyjacıotki Na Rok 1949 ⁴⁵	Takvim		Polonez Dili		1949
Soviet Literature ⁴⁶	Dergi				1949
İzyvleniatsk Komünisç eskapartiynayugoslavy ⁴⁷	Gazete, Dergi ve Broşür		Bulgarca		1949
Kooperativno ⁴⁸	Gazete, Dergi ve Broşür		Bulgarca		1949
Zemedelie ⁴⁹	Gazete, Dergi ve Broşür		Bulgarca		1949
İzgreve ⁵⁰	Gazete, Dergi ve Broşür		Bulgarca		1949
Borba ⁵¹	Gazete, Dergi ve Broşür		Sırpça		1949
Birlik ⁵²	Gazete		Türkçe	Üsküp	1949
Kadli ⁵³	Gazete			Bulgaristan	1949
Rabotniçsko Delo ⁵⁴		Komonist Partisi	Bulgarca		1949
La Tribune Des Nations	Gazete		Fransızca	Fransa	1949
Service de Presse et d'information ⁵⁵	Bülten	Yugoslav Elçiliği Matbuat Servisi	Fransızca		1949

⁴³ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 119 Dosya Gömleği No: 32 Sıra No: 13 Dosya Numarası: 52-16

⁴⁴ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 119 Dosya Gömleği No: 46 Sıra No: 1 Dosya Numarası: 52-117

⁴⁵ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 119 Dosya Gömleği No: 40 Sıra No: 17 Dosya Numarası: 52-118

⁴⁶ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 119 Dosya Gömleği No: 47 Sıra No: 19 Dosya Numarası: 52-123

⁴⁷ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 119 Dosya Gömleği No: 47 Sıra No: 17 Dosya Numarası: 52-124

⁴⁸ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 119 Dosya Gömleği No: 47 Sıra No: 17 Dosya Numarası: 52-124

⁴⁹ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 119 Dosya Gömleği No: 47 Sıra No: 17 Dosya Numarası: 52-124

⁵⁰ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 119 Dosya Gömleği No: 47 Sıra No: 17 Dosya Numarası: 52-124

⁵¹ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 119 Dosya Gömleği No: 47 Sıra No: 17 Dosya Numarası: 52-124

⁵² BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 119 Dosya Gömleği No: 47 Sıra No: 18 Dosya Numarası: 52-126

⁵³ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 119 Dosya Gömleği No: 48 Sıra No: 9 Dosya Numarası: 52-520

⁵⁴ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 119 Dosya Gömleği No: 48 Sıra No: 9 Dosya Numarası: 52-520

⁵⁵ BCA, Fon Kodu: 301812 Kutu No: 120 Dosya Gömleği No: 71 Sıra No: 6 Dosya Numarası: 52-132

FreeBulgaria ⁵⁶	Dergi			Bulgaristan	1949
RevueRoumaine ⁵⁷	Dergi		Fransızca	Romanya	1949
OtgovornadrugariÇervenkov'iostanalite: yoldaş Çernekova ve diğerlerine cevap ⁵⁸	Broşür	Merkez Komünist Partisi		Yugoslavya	1949
JeunessePopulaire De Bulgaria ⁵⁹	Dergi		Fransızca		1949
FromTwo- Uear'atoFiveyear's ⁶⁰	Kitap, Dergi ve Broşür				1949
TheMabibsotion of labour'inCzechoslovakia ⁶¹	Gazete,Dergi ve Broşür				1949
NausavansChoisi La Paix ⁶²	Gazete,Dergi ve Broşür				1949
May ⁶³	Gazete,Dergi ve Broşür				1949
BedrcihHrozny ⁶⁴	Gazete,Dergi ve Broşür				1949
Türkiye Entellektüellerine Çağrı ⁶⁵	Beyanname				1950
Festival ⁶⁶	Dergi			Budapeşte	1950
Stopanstve i Turgeviy (Çiftçilik ve Ticaret) ⁶⁷	Dergi	Bulgar Ticaret Nazırlığı		Sofya	1950
BulletinD'informations de la jeuhesseTravaillesuse de la	Broşür	Romanya Halk Cumhuriyeti İşçi Gençlik Teşkilâtı		Romanya	1950

⁵⁶ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 120 Dosya Gömleği No: 78 Sıra No: 5 Dosya Numarası 52-131

⁵⁷ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 121 Dosya Gömleği No: 84 Sıra No: 3 Dosya Numarası 52-136

⁵⁸ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 121 Dosya Gömleği No: 84 Sıra No: 4 Dosya Numarası 52-137

⁵⁹ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 121 Dosya Gömleği No: 83 Sıra No: 20 Dosya Numarası 52-139

⁶⁰ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 121 Dosya Gömleği No: 83 Sıra No: 19 Dosya Numarası 52-138

⁶¹ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 121 Dosya Gömleği No: 83 Sıra No: 19 Dosya Numarası 52-138

⁶² BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 121 Dosya Gömleği No: 83 Sıra No: 19 Dosya Numarası 52-138

⁶³ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 121 Dosya Gömleği No: 83 Sıra No: 19 Dosya Numarası 52-138

⁶⁴ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 121 Dosya Gömleği No: 83 Sıra No: 19 Dosya Numarası 52-138

⁶⁵ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 121 Dosya Gömleği No: 101 Sıra No: 19 Dosya Numarası 52-116

⁶⁶ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 121 Dosya Gömleği No: 101 Sıra No: 16 Dosya Numarası 52-146

⁶⁷ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 121 Dosya Gömleği No: 101 Sıra No: 15 Dosya Numarası 52-145

RépubliquePopulaireRoumaine ⁶⁸					
Le SportOuvrier Dans la RépubliquePopulaireRoumaine ⁶⁹	Broşür	Romanya Halk Cumhuriyeti İşçi Gençlik Teşkilâtı		Romanya	1950
OteçesvenGlas (Vatan Sesi) ⁷⁰	Gazete	Vatan Cephesi	Bulgarca	Filibe	1950
Vatan Cephesi İçin Birlikte İleri Eylülcü Çocuk ⁷¹	Dergi	Sabri Demircioğlu	Türkçe		1950
Sur La Voie de GuéorguiDimitrov ⁷²	Kitap		Fransızca		1950
İmages ⁷³	Dergi			Kahire	1950
El-Musavver ⁷⁴	Dergi		Arapça	Kahire	1950
LesPartisans De Paix ⁷⁵	Dergi			Paris	1950
La TribuneDes Nations	Gazete		Franzıca	Paris	1950
Türk Emekçilerine Açık Mektup ⁷⁶	Beyanname	İleri Jön Türkler Birliği			1950
Türkiye Gençlerine ve Öğrencilerine Çağrı ⁷⁷	Beyanname	İleri Jön Türkler Birliği			1950
1 Maj (1 Mayıs) ⁷⁸	Broşür	Arnavutluk Komünist Partisi	Macarca, Rusça ve Fransızca	Budapeşte	1950
Pour La Défense de la Paix ⁷⁹	Bülten	Yugoslav Komünist Partisi	Fransızca	Paris	1950

⁶⁸ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 121 Dosya Gömleği No: 101 Sıra No: 18 Dosya Numarası 52-148

⁶⁹BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 121 Dosya Gömleği No: 101 Sıra No: 18 Dosya Numarası 52-148

⁷⁰BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 122 Dosya Gömleği No: 24 Sıra No: 1 Dosya Numarası 52-151

⁷¹ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 122 Dosya Gömleği No: 27 Sıra No: 6 Dosya Numarası 52-154

⁷²BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 122 Dosya Gömleği No: 35 Sıra No: 19 Dosya Numarası 52-166

⁷³ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 122 Dosya Gömleği No: 36 Sıra No: 2 Dosya Numarası 52-161

⁷⁴ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 122 Dosya Gömleği No: 36 Sıra No: 1 Dosya Numarası 52-165

⁷⁵ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 122 Dosya Gömleği No: 36 Sıra No: 15 Dosya Numarası 52-159

⁷⁶ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 122 Dosya Gömleği No: 44 Sıra No: 2 Dosya Numarası 52-168

⁷⁷ BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 122 Dosya Gömleği No: 44 Sıra No: 2 Dosya Numarası 52-168

⁷⁸ BCA, Fon Kodu: 301812 Kutu No: 123 Dosya Gömleği No: 70 Sıra No: 3 Dosya Numarası 52-185

⁷⁹ BCA, Fon Kodu: 301812 Kutu No: 123 Dosya Gömleği No: 70 Sıra No: 5 Dosya Numarası 52-184

Leçons Fondamentales ⁸⁰	Rapor	Bulgaristan Komünist Partisi	Fransızca		1950
Fundamental Lessons ⁸¹	Rapor	Bulgaristan Komünist Partisi	İngilizce		1950

Türkiye'ye zarar vereceği düşüncesi ile yurt dışından ülkeye girişi yasaklanan, sansüre uğrayan yayınların, kitap, dergi, gazete, takvim, rapor, bülten gibi çok geniş bir alanda olduğu görülmektedir. Türkiye'de komünizmi yaymak ve Sovyet propagandası yapmak üzere sansüre uğrayan yayınların, Fransızca, İngilizce, Sırpça, Macarca, Polonez Dili, Çekçe, Bulgarca, Rusça, Arapça, Türkçe gibi çok farklı diller de yayınlandığı görülmüştür. 1946 yılı öncesinde Sovyetlerin direkt olarak gönderdiği ve işgal ettiği İran topraklarında kurduğu devletler ve müttefiki Yugoslavya aracılığıyla gönderdiği propaganda yayınları; 1946'den sonra Sovyet Rusya'nın Doğu ve Orta Avrupa'da genişleyip yerleşmesine paralel olarak çeşitlenmiştir. Bulgaristan, Çekoslovakya, Macaristan, Romanya gibi devletlerin Sovyet güdümüne girmeleri ile Türkiye'nin sansürlediği propaganda yayınları; sayıca, türce ve dilce artmıştır. Doğu Bloku ülkeleri dışında, yayın gönderilen tek Batılı ülke Fransa olmuştur.

Türkiye'nin Batı sınırının bulunduğu Bulgaristan, sansürlenmiş yayınlarda başı çeken ülkedir. Bulgaristan'da gerçekleşen durum, Yunanistan'da görülmemiştir. Bu durumun oluşmasındaki temel neden Yunanistan'ın bu süre zarfında iç savaşla uğraşması ve Yunanistan iç savaşında Batılı ülkelerin ağırlığını koymasıyla, Komünizm sempatanlarının savaşı kaybetmesidir.⁸² Yunanistan'ın Sovyet peyki olmaması, Türkiye'ye giren yayınların sayısını ve niteliğini azaltmıştır. Fakat bu durum komünizm içerikli yayınların gönderilmesini tamamen engelleyememiştir. Bu dönemdeki Yunanistan orijinal yayınların sansüre uğramasındaki temel saik Türk düşmanlığıdır.⁸³ Yunanistan'ın Sovyet peyki olmaması, Truman Doktrini⁸⁴ ve Marshall Planı⁸⁵ konularında Türkiye ile ittifak etmesi, Yunanistan'dan

⁸⁰ BCA, Fon Kodu: 301812 Kutu No: 123 Dosya Gömleği No: 71 Sıra No: 19 Dosya Numarası 52-190

⁸¹ BCA, Fon Kodu: 301812 Kutu No: 123 Dosya Gömleği No: 71 Sıra No: 19 Dosya Numarası 52-190

⁸² Armaoğlu, s. 430-431.

⁸³ BCA, Fon No: 30 10 0 0 Yer Numarası: Kutu No: 87 Dosya Gömleği No: 575 Sıra No: 5 Dosya Numarası: 86, BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 120 Dosya Gömleği No: 59 Sıra No: 3 Dosya Numarası: 52-127, BCA, Fon Kodu: 30 10 00 Kutu No: 88 Dosya Gömleği No: 577 Sıra No: 2 Dosya Numarası: 86, BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 117 Dosya Gömleği No: 52 Sıra No: 3 Dosya Numarası: 52-69, BCA, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 117 Dosya Gömleği No: 52 Sıra No: 3 Dosya Numarası: 52-69,

⁸⁴ Armaoğlu, s. 441-442.

⁸⁵ Yves Lacoste, **Büyük Oyunu Anlamak Jeopolitik: Bugünün Uzun Tarihi**, çev. İsmet Akça, NTV Yayınları, Mart 2008, s. 98.

Türkiye'ye yönelen yayınların sayısını ve türünü büyük bir oranda etkilemiştir. Bulgaristan ise Yunanistan'ın aksine Sovyet peyki olması ve uzun bir kara sınır olması sebebiyle, Türkiye'ye gelen pek çok Sovyet propaganda yayının geldiği yer olmuştur. Ayrıca Bulgaristan'da yaşayan çok sayıda Türkün olması, keza daha önce bir kısım Türklerin çeşitli vesilelerle Türkiye'ye göç etmiş olmaları, Bulgaristan kanalı ile gelen propaganda yayınlarının Bulgarca ve Türkçe dillerinde olmasını mümkün kılmıştır. Sansüre uğrayana yayınlar dışında, Bulgaristan menşeli yayınlar yetkili kurumlarca sürekli bir biçimde takip edilmiştir.⁸⁶

Bulgaristan'ın Sovyetlerin Türkiye'ye Bulgaristan'la yaşanan matbuat ilişkisinin sadece yasaklamadan ibaret olmadığı görülmüştür. Her iki ülkenin basınında yer alan hoşnutsuzluğa sebep olan ve iki ülke arasındaki ilişkileri daha gerginleştirecek durumlarda kalınmasının önüne geçmek üzere, Dışişleri Bakanlığının devreye girdiği de görülmüştür. Türkiye'nin 22 Ocak 1947 tarihinde devreye girmesi üzerine, Bulgaristan Haberalma Bakanlığı Basın Müdürü Topençarof, Parlamento'da rastladığı Anadolu Ajansı muhabirine, Dışişleri Bakanlığının Bulgaristan'ın Ankara Büyükelçisi "*nezdinde yapmış olduğu teşebbüsler üzerine Türkiye aleyhinde bundan böyle yazı yazılmaması hususunu Bulgar Hükümetinin bütün gazetelere tenbih ve tebliği eylemiş olduğunu söylediği*" bildirilmiştir. Buna karşılık Dışişleri Bakanlığı, Başbakanlık nezdinde devreye girilmesini isteyerek, Türk basınında da Bulgaristan aleyhinde yazı yazılmamasını talep etmiştir. Karşılıklı mutabakatla, iki ülke basınında görüşmeyi izleyen aylarda sükûnet tesis edilmeye çalışmıştır. Fakat "*Bulgar basınının bugüne kadar bu Andlaşmaya riayet edegelmekte olmasına mukabil zaman zaman basınımda yazılar*" yayınlanmakta oluşu, sebebiyle Dışişleri Bakanlığı, 19 Mart 1947'de tekrar Başbakanlığa müracaatta bulunmuştur. Bu konuda Dışişleri Bakanlığı, Son Posta gazetesinin; "*Bulgar Başbakanının şahsı hakkında çok ağır vasıfları ihtiva eden ve Bulgar Sefirinin Bakanlığımıza şikayette bulunmasına sebebiyet veren bu yazının Bulgar basınında da tepkisi olacağını tahmin eylediğimden bu gibi neşriyata*" son verilmesi istenmiştir.⁸⁷ Dışişleri Bakanlığının diplomatik işleyişten sorumlu olması sebebiyle, iki ülke arasında bir kriz çıkmamasına yönelik çalıştığı görülmektedir. Son Posta gibi gazetelerin talebe rağmen aykırı yayın da bulunmaları, Basına yönelik Hükümet politikasının Bakanlık politikasından biraz daha gevşek tutulduğunu göstermektedir.

Basının devletler nezdinde hoşnutsuzluk oluşturmanın önüne geçmek üzere daha öncede engellendiği bilinmektedir. 1946 yılında birkaç kez Sovyetlerin Ankara Büyük Elçisi yaptığı girişimlerle Türk basınındaki Sovyet karşıtı havanın

⁸⁶ BCA, Fon No: 490100 Yer Numarası, Kutu No: 581 Dosya Gömleği No: 2 Sıra No: 1 Dosya Numarası 3. Büro

⁸⁷ BCA, Fon No: 30 10 0 0 Yer Numarası: Kutu No: 243 Dosya Gömleği No: 646 Sıra No: 14 Dosya Numarası: 426

yumuşatılmasını talep etmiş ve bu hareketin iki taraf için de uygulanması konusunda mutabık kalmıştır. Fakat Moskova Radyosu başta olmak üzere Sovyet basınının mutabık kalmaması, mutabakatın gerçekleşmesine mani olmuştur. İngiltere Büyük Elçiliği'nde verilen bir resepsiyonda, Dışişleri Bakanlığı Vekili Esat Sümer'le görüşen Sovyet Elçisi Vinogradov Türk basınında Sovyetler Birliğine karşı 'hakim olan tonun hafifletilmesi için dostça yardım' istemiş, görüşmeden iki gün sonra Basın Yayın Genel Müdürü İstanbul'a giderek gazete sahipleri ile görüşmüş, 'Sovyetlere rahat verilmesini' istemiştir.⁸⁸ Gerek Vinogradov'ın 'dostça' yaklaşımları gerekse Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nün girişimleri gazetelerin üzerinde sürekli ve tesirli olmamıştır. Bu durum Sovyetlerin Türkiye üzerindeki beklentilerinden vazgeçmemesinden kaynaklanmakla birlikte, Türkiye'nin Sovyetler Birliği karşısında sahip olduğu en önemli kuvveti, kamuoyunu kaybetmek istememesi de temel etkidir. Uzlaşma diplomatik bir işleyiş olmanın dışında, Türkiye'nin uzlaşmacı taraftarı olduğunu göstermeye yönelik bir manevra olarak da değerlendirilmelidir. Sovyetlere karşı kamuoyu oluşturmada, Dışişleri Bakanlığı'nın oynadığı rol daha ziyade emniyet çizgisini belirlemek olmuştur. Bir taraftan diplomatik teamüllerin gereği yerine getirilmeye çalışılırken diğer taraftan da Türkiye'nin aleyhine olacak hadiseleri engellemeye yönelik çaba sarfedilmiştir. Dışişleri Bakanlığı, özellikle Sovyetlerin Türkiye'yi uyarmasına neden olacak yazı, haber konularında Bulgaristan ve Sovyet Rusya örneğinde olduğu gibi tepkiye neden olacak girişimleri engellemek üzere devreye girmiştir. Fakat Bakanlığın bu girişimleri, Hükümetin kamuoyu ile ilgili beklentisini sürdürmesini engelleyememiştir. CHP İktidarı, Sovyet tehdidi karşısında gazetelerin rolünü hiçbir zaman sonlandırmamış bilakis bu konuda desteklemiştir. Bu durumun en açık göstergesi, Dışişleri Bakanlığı'nın tekrar devreye girerek Başbakanlık'a konunun bildirilmesidir. 10 Kasım 1948 yılında Başbakanlık nezdinde yeniden girişimde bulunan Dışişleri Bakanlığı bu kez Ulus Gazetesi'nde yer alan ve Bakanlıkça "*takib edilegelmekte olan hareket tarzına uygun olmayan*" 'Bolşevik Bayramı' gibi yazılar için karar alınmasını istemiştir.⁸⁹ Dışişleri Bakanlığının girişimi, CHP İktidarı'nın yarı resmi propaganda organı olan Ulus gazetesinde dahi Bakanlığın kararlarının işlettilmediği ve Sovyet karşıtı yazı/haberlerin bir Hükümet propagandası, politikası olduğunu göstermektedir.

SONUÇ

Bu çalışma, II. Dünya Savaşı sonrasında, Cumhuriyet Halk Partisi Hükümetleri'nin Sovyet Rusya'dan algıladıkları milli güvenlik tehdidi sebebiyle,

⁸⁸Cemil Koçak, **İktidar ve Demokratlar, Türkiye'de İki Partili Siyasî Sistemin Kuruluş Yılları (1945-1950) Cilt 2**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012, s. 266-267.

⁸⁹ Fon No: 30 1 0 0 Yer Numarası Kutu No: 60 Dosya Gömleği No: 370 Sıra No: 15 Dosya Numarası: E4

Sovyet Rusya'nın Türkiye'ye yönelttiği propaganda yayınları ile mücadele etmek üzere karşı propaganda aracı olarak sansür uygulamalarını incelemektedir.

CHP Hükümetleri, 1945-1950 yılları arasında Sovyet Rusya'nın Balkanlar, Kafkasya ve Avrupa'da gösterdiği genişlemeye paralel olarak Türkiye'ye yönelik talepte bulunmalarından endişe etmişlerdir. Sovyet Rusya'nın 1945 yılında sözlü olarak 1946 yılında ise resmi olarak Boğazlar'da üs ve Doğu Anadolu'da toprak talep etmesi karşısında Türkiye, dış politikasında Sovyet karşıtı bir siyaset izlerken, tatbik etmek istediği propaganda ile de izlemek istediği politikanın kamuoyunda uygulanmasına çalışmıştır. Devletin bu dönemdeki kaygı ve endişelerini yansıtan en önemli propaganda aracı sansür faaliyetleri olmuştur. Sansür faaliyeti kitle iletişim araçları içerisinde olmayıp devletin, kendisine karşı yürütülen propagandaya karşı ve sınırları içerisinde kemikleştirmek istediği, ulusal dürtüleri pekiştirmek maksadıyla, engelleyici propaganda faaliyeti olarak kullanılmıştır.

1945-1950 yılları arasındaki sansür faaliyeti, Türkiye'nin dış politikasıyla bağlantılı olarak Sovyet yanlısı görüşleri kapsamaktadır. Bir taraftan Sovyet / Komünizm propagandası sansürle engellenirken diğer taraftan Sovyet Rusya'nın ülke içerisindeki birliği bozmasını engellemek üzere sansüre gidilmiştir. Bu doğrultuda CHP Hükümetleri'nin Sovyet Rusya'nın Türkiye'yi iç kargaşaya sürüklemek üzere Türk kamuoyuna yönelik propaganda gerçekleştirdiğini düşünmüştür. Hükümet aldığı kararlar doğrultusunda Sovyet işgaline veya bir komünizmden kaynaklanan bir iç savaşa meydan vermemek üzere sıkı bir denetim uygulayarak Sovyet kökenli matbu yayınların ülke içerisinde dolaşımına izin vermemiştir.

CHP Hükümetleri tarafından Sovyet Rusya ve onun ideolojik görüşünün tezlerini çürütmeye çalışmak; kitleye yönlendirilen propagandanın etkisini kırmaya yönelik izlenen sansür faaliyetinin özellikle matbu alanda kaydedildiği gözlemlenmiştir. Sovyetlerin yayılma faaliyetlerine paralel olarak Türkiye'nin sansür faaliyetini 1945-1950 yılları arasında iki dönemde değerlendirmek mümkündür. İlk dönem Sovyet faaliyetlerinin henüz yoğunlaşmadığı 1947 yılına kadar olan dönemdir. Bu dönemde Türkiye'ye yönelen Sovyet propaganda aygıtları içerisinde matbu eserlerin, Moskova Radyosu gibi araçlarla kıyaslandığında yetersiz olduğu görülmektedir. 1947'den sonra ise gerek Türkiye'nin Batılı ile yakınlaşmasından dolayı gerekse Sovyet Rusya'nın Balkanlar ve Avrupa genişlemesinin ve dost rejimler kurmasının tamamlanmış olması sebebiyle Moskova Radyosu'nun yanı sıra matbu faaliyetlerde de bir yoğunluk gözlemlenmiştir. Bu bahiste CHP Hükümetlerinin sansür uygulamasına gitmesi de 1947'den sonra artmıştır.

Devletin endişe ve kaygılarını gösteren sansür uygulamaları 1945-1950 yılları arasında Türkiye'nin milli güvenlik algısı doğrultusunda dış politika ekseninde

Sovyet Rusya'ya ve onun fikirlerine karşı sansür mekanizmasını karşı propaganda aracı olarak kullandığı görülmüştür.

KAYNAKLAR

- Abadan Nermin, **Halk Efkârı, Mefhumu ve Tasir Sahaları**, Yeni Matbaa, Ankara, 1956.
- Armaoğlu Fahir, **20. Yüzyıl Siyasî Tarihi 1914 - 1995**, Alkım Yayınevi, 11. Baskı.
- Althusser Louis, **İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları**, çev. Yusuf Alp, Mahmut Özışık, İletişim Yayınları, Ekim 1994.
- Carr Edward Hallet, **Tarih Nedir**, İletişim Yayınları 3. Baskı, İstanbul 1991.
- Güner Deniz, **Sansür ve İktidar Cumhuriyet Dönemi Tehdit Algıları**, Yeditepe Yayınevi, Aralık 2015.
- Koçak Cemil, **İktidar ve Demokratlar, Türkiye'de İki Partili Siyasî Sistemin Kuruluş Yılları (1945-1950) Cilt 2**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012.
- Lacoste Yves, **Büyük Oyunu Anlamak Jeopolitik: Bugünün Uzun Tarihi**, çev. İsmet Akça, NTV Yayınları, Mart 2008.

Arşiv Kaynakları

- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon No: 30 10 0 0 Yer Numarası: Kutu No: 259 Dosya Gömleği No: 747 Sıra No: 47 Dosya Numarası 436
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 490100 Kutu No: 1294 Dosya Gömleği No: 299 Sıra No: 1 Dosya Numarası 8. Büro
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 31 18 1 2 Kutu No: 112 Dosya Gömleği No: 78 Sıra No: 8 Dosya Numarası 52-54
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 310000 Kutu No: 87 Dosya Gömleği No: 573 Sıra No: 5 Dosya Numarası 86
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 112 Dosya Gömleği No: 85 Sıra No: 4 Dosya Numarası 52-55
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 301000 Kutu No: 88 Dosya Gömleği No: 577 Sıra No: 3 Dosya Numarası 86
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon No:30 10 0 0 Yer Numarası: Kutu No: 88 Dosya Gömleği No: 578 Sıra No: 11
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 301812 Kutu No: 117 Dosya Gömleği No: 51 Sıra No: 5 Dosya Numarası 52-68
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 117 Dosya Gömleği No: 50 Sıra No: 2 Dosya Numarası 52-81
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 117 Dosya Gömleği No: 51 Sıra No: 17 Dosya Numarası 52-76
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 117 Dosya Gömleği No: 50 Sıra No: 3 Dosya Numarası 52-65
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 117 Dosya Gömleği No: 51 Sıra No: 4 Dosya Numarası 52-73

- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 117
Dosya Gömleği No: 52 Sıra No: 5 Dosya Numarası 52-89
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 117
Dosya Gömleği No: 57 Sıra No: 17 Dosya Numarası 52-61
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 117
Dosya Gömleği No: 64 Sıra No: 8 Dosya Numarası 52-86
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 117
Dosya Gömleği No: 64 Sıra No: 8 Dosya Numarası 52-86
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 117
Dosya Gömleği No: 51 Sıra No: 16 Dosya Numarası 52-75
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 117
Dosya Gömleği No: 75 Sıra No: 19 Dosya Numarası 52-84
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 118
Dosya Gömleği No: 98 Sıra No: 19 Dosya Numarası: 52-105
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 118
Dosya Gömleği No: 100 Sıra No: 12 Dosya Numarası 52-107
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon No:30 1812 Yer Numarası:
Kutu No: 118 Dosya Gömleği No: 100 Sıra No: 18
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 119
Dosya Gömleği No: 32 Sıra No: 8
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 119
Dosya Gömleği No: 32 Sıra No: 14 Dosya Numarası: 52-114
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 119
Dosya Gömleği No: 32 Sıra No: 13 Dosya Numarası: 52-16
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 119
Dosya Gömleği No: 46 Sıra No: 1 Dosya Numarası: 52-117
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 119
Dosya Gömleği No: 40 Sıra No: 17 Dosya Numarası: 52-118
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 119
Dosya Gömleği No: 47 Sıra No: 19 Dosya Numarası: 52-123
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 119
Dosya Gömleği No: 47 Sıra No: 17 Dosya Numarası: 52-124
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 119
Dosya Gömleği No: 47 Sıra No: 18 Dosya Numarası: 52-126
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 119
Dosya Gömleği No: 48 Sıra No: 9 Dosya Numarası: 52-520
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 119
Dosya Gömleği No: 48 Sıra No: 9 Dosya Numarası: 52-520
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 301812 Kutu No: 120
Dosya Gömleği No: 71 Sıra No: 6 Dosya Numarası 52-132
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 120
Dosya Gömleği No: 78 Sıra No: 5 Dosya Numarası 52-131

- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 121
Dosya Gömleği No: 84 Sıra No: 3 Dosya Numarası 52-136
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 121
Dosya Gömleği No: 84 Sıra No: 4 Dosya Numarası 52-137
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 121
Dosya Gömleği No: 83 Sıra No: 20 Dosya Numarası 52-139
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 121
Dosya Gömleği No: 83 Sıra No: 19 Dosya Numarası 52-138
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 121
Dosya Gömleği No: 83 Sıra No: 19 Dosya Numarası 52-138
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 121
Dosya Gömleği No: 101 Sıra No: 19 Dosya Numarası 52-116
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 121
Dosya Gömleği No: 101 Sıra No: 16 Dosya Numarası 52-146
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 121
Dosya Gömleği No: 101 Sıra No: 15 Dosya Numarası 52-145
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 121
Dosya Gömleği No: 101 Sıra No: 18 Dosya Numarası 52-148
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 122
Dosya Gömleği No: 24 Sıra No: 1 Dosya Numarası 52-151
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 122
Dosya Gömleği No: 27 Sıra No: 6 Dosya Numarası 52-154
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 122
Dosya Gömleği No: 35 Sıra No: 19 Dosya Numarası 52-166
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 122
Dosya Gömleği No: 36 Sıra No: 2 Dosya Numarası 52-161
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 122
Dosya Gömleği No: 36 Sıra No: 1 Dosya Numarası 52-165
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 122
Dosya Gömleği No: 36 Sıra No: 15 Dosya Numarası 52-159
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 122
Dosya Gömleği No: 44 Sıra No: 2 Dosya Numarası 52-168
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 122
Dosya Gömleği No: 44 Sıra No: 2 Dosya Numarası 52-168
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 301812 Kutu No: 123
Dosya Gömleği No: 70 Sıra No: 3 Dosya Numarası 52-185
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 301812 Kutu No: 123
Dosya Gömleği No: 70 Sıra No: 5 Dosya Numarası 52-184
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 301812 Kutu No: 123
Dosya Gömleği No: 71 Sıra No: 19 Dosya Numarası 52-190
- BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ**, Fon Kodu: 301812 Kutu No: 123
Dosya Gömleği No: 71 Sıra No: 19 Dosya Numarası 52-190

BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ, Fon No: 30 10 0 0 Yer Numarası:

Kutu No: 87 Dosya Gömleği No: 575 Sıra No: 5 Dosya Numarası: 86

BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ, Fon Kodu: 30 18 12 Kutu No: 120

Dosya Gömleği No: 59 Sıra No: 3 Dosya Numarası: 52-127

BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ, Fon Kodu: 30 10 00 Kutu No: 88

Dosya Gömleği No: 577 Sıra No: 2 Dosya Numarası: 86

BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ, Fon No: 490100 Yer

Numarası, Kutu No: 581 Dosya Gömleği No: 2 Sıra No: 1 Dosya Numarası
3. Büro

BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ, Fon No: 30 10 0 0 Yer Numarası:

Kutu No: 243 Dosya Gömleği No: 646 Sıra No: 14 Dosya Numarası: 426

BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ, Fon No: 30 1 0 0 Yer Numarası

Kutu No: 60 Dosya Gömleği No: 370 Sıra No: 15 Dosya Numarası: E4